

כפרה קולקטיבית
הרב מואיז נבון

שמות פרק לה, א-ב

(א) וַיִּקְהַל מֹשֶׁה אֶת־כָּל־עַדְת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לַמַּחֲרַת יוֹם הַכַּפּוּרִים כַּשִּׁירֵד מִן הָהָר – רש"י [וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֵלֶּה הַדְּבָרִים אֲשֶׁר־צִוָּה יְקֻנֹּק לַעֲשׂוֹת אֹתָם: ... [הוראות לבנות המשכן וכל כליו] ...

מדרש אגדה (בובר) שמות פרשת ויקהל פרק לה סימן א

ויקהל משה. זה שאמר הכתוב "מִי־פָּהֶחָכֶם וּמִי יוֹדֵעַ פֶּשֶׁר דְּבַר וגו'" (קהלת ח' א'), אשריהם הצדיקים שיוודעים לעשות פשרה בין ישראל לאביהם שבשמים, לפיכך אמר משה רבינו ע"ה "ויקהל", תבוא "ועשו לי מקדש" (שמות כ"ה ח'), ותכפר על מעשה העגל, שנאמר בו "קום עשה לנו אלהים" (שם לב א'), ותבוא קהלת משה רבינו, שנאמר "וַיִּקְהַל מֹשֶׁה אֶת־כָּל־עַדְת וגו'" ותכפר על קהלת אהרן, דכתיב "וַיִּרְא הָעָם כִּי־בָשַׁשׁ מֹשֶׁה לְרַדֵּת מִרְהָרַר וַיִּקְהַל הָעָם עַל־אַהֲרֹן" (שם שם).

~ כפרה ~

שמות פרק לב

(א) וַיִּרְא הָעָם כִּי־בָשַׁשׁ מֹשֶׁה לְרַדֵּת מִן הָהָר וַיִּקְהַל הָעָם עַל אַהֲרֹן וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו קוּם עֲשֵׂה לָנוּ אֱלֹהִים אֲשֶׁר יֵלְכוּ לִפְנֵינוּ כִּי־זֶה מֹשֶׁה הָאִישׁ אֲשֶׁר הֶעֱלֵנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לֹא יָדַעְנוּ מַה הִיָּה לוֹ: ... (כ) וַיִּקַּח אֶת הָעֵגֶל אֲשֶׁר עָשׂוּ וַיִּשְׂרֹף בְּאֵשׁ וַיִּטְחֶנּוּ עַד אֲשֶׁר דָּק וַיִּזֶר עַל פְּנֵי הַמַּיִם וַיִּשְׂק אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: ... (כו) וַיַּעֲמֵד מֹשֶׁה בַּשַּׁעַר הַמַּחֲנֶה וַיֹּאמֶר מִי לִיקְנוֹק אֵלָי וַיֹּאסְפוּ אֵלָיו כָּל בְּנֵי לֵוִי: (כז) וַיֹּאמֶר לָהֶם כֹּה אָמַר יְקֻנֹּק אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל שִׁימוּ אִישׁ חֲרָבוֹ עַל יָרְכוֹ עֲבְרוּ וְשׁוּבוּ מִשַּׁעַר לַשַּׁעַר בַּמַּחֲנֶה וְהִרְגוּ אִישׁ אֶת אַחִיו וְאִישׁ אֶת רֵעֵהוּ וְאִישׁ אֶת קָרְבוֹ: (כח) וַיַּעֲשׂוּ בְנֵי לֵוִי כַּדְּבַר מֹשֶׁה וַיָּפֵל מִן הָעָם בַּיּוֹם הַהוּא כִּשְׁלֹשֶׁת אֲלָפֵי אִישׁ: (כט) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה מֵלֹאֵו יָדַכֶּם הַיּוֹם לִיקְנוֹק כִּי אִישׁ בָּנָה וּבָאָחִיו וְלָתַת עֲלֵיכֶם הַיּוֹם בְּרָכָה: (ל) וַיְהִי מִמַּחֲרַת וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל הָעָם אֲתֶם חֲטֵאתֶם חֲטָאָה גְדֹלָה וְעַתָּה אֶעֱלֶה אֶל יְקֻנֹּק אוֹלֵי אַכְפָּרָה בְּעַד חֲטֵאתְכֶם: ...

אלשיך על שמות פרשת כי תשא פרק לב פסוק ל

והנה ראה משה כי עתה יאמרו ישראל לאמר: הנה אשר חטאו בלי עדים והתראה כבר מתן בהשקאת משה, ואשר בעדים והתראה הרגו בני לוי, ואם כן איפה אנו הנותרים נקיים מכל עון וחטאה. על כן "ויהי ממחרת ויאמר משה אל העם אתם חטאתם חטאה גדולה", לומר אתם הנותרים חטאתם, והוא כי לא מחיתם. ...

תלמוד בבלי מסכת שבועות דף לט עמוד א

והכתיב: +ויקרא כ"ו+ וְכָשְׁלוּ אִישׁ־בְּאַחִיו - איש בעון אחיו, מלמד שכל ישראל ערבים זה בזה! [עמוד ב] התם **שיש בידם למחות** ולא מיחו.

שמות פרק לב (ה) וירא אהרן ויבן מזבח לפניו ויקרא אהרן ויאמר חג ליקנוק מחר:
רש"י - ... ראה חור בן אחותו, שהיה מוכיחם והרגוהו ...

רש"י הירש שמות פרשת כי תשא פרק לב פסוק ל

הלויים המיתו אותם שאשמתם היתה גדולה ביותר, ולדברי הגמרא ביומא סו ע"ב היו אלה אותם האנשים, אשר עברו את העבירה בעדים והתראה, או שממש הקריבו קרבנות לעגל הזהב - "זיבח וקיסר" - ולא השתתפו בפולחן כלשהו בלבד. על-ידי כך הושב תוקפה של תורה למקומו, והובטח המשך קיומו של העם - כעם. אולם עתה היתה משאת פני משה להשיג גם את המשך קיומו כעם ה', הווה אומר: להשיב אותו על כנו כעם התורה וההשגחה האלוהית. לפיכך דיבר אל העם לאמור: אתמול נשפטו האנשים שאשמתם היתה גדולה ביותר, ועם זאת רובצות עליכם התוצאות של חטאתכם הגדולה. לכולכם חלק בחטאה הגדולה הזאת, כולכם השתתפתם במידה גדולה או קטנה, בין שהסכמתם למעשה, בין ששתקתם והשלמתם עמו באפס מעשה: ...

(לא) וַיֵּשֶׁב מֹשֶׁה אֶל יְקֻנֹּק וַיֹּאמֶר אֲנִי חֲטָאָה גְדֹלָה וַיַּעֲשׂוּ לָהֶם אֱלֹהֵי זָהָב: (לב) וְעַתָּה אִם תִּשָּׂא חֲטֵאתֶם וְאִם אֵין מַחְנֵי נָא מִסַּפְרָךְ אֲשֶׁר כָּתַבְתָּ: (לג) וַיֹּאמֶר יְקֻנֹּק אֶל מֹשֶׁה מִי אֲשֶׁר חֲטָא לִי אֶמְחֶנּוּ מִסַּפְרִי: (לד) וְעַתָּה לֵךְ נַחֵה אֶת הָעָם אֶל אֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי לָךְ הִנֵּה מִלְאָכִי לָךְ לִפְנֵיךְ וּבָיוֹם פְּקֹדֵי וּפְקֹדֵי תִּעַלְהֶם חֲטֵאתֶם: (לה) וַיִּגַּף יְקֻנֹּק אֶת הָעָם עַל אֲשֶׁר עָשׂוּ אֶת הָעֵגֶל אֲשֶׁר עָשָׂה אַהֲרֹן: ס

תלמוד בבלי מסכת יומא דף סו עמוד ב

איתמר, רב ולוי: חד אמר: זיבח וקיסר - בסייף, גפף ונישק - במיתה [בידי שמיים - נגף], שמח בלבבו - בהדרוקן [מחלת "מיימת", הצטברות חולנית של מים]. וחד אמר: עדים והתראה - בסייף, עדים בלא התראה - במיתה [בידי שמיים - נגף], לא עדים ולא התראה - בהדרוקן.

רש"י שמות פרק לג

ושב אל המחנה - לאחר שנדבר עמו, היה משה שב אל המחנה ומלמד לזקנים מה שלמד. והדבר הזה נהג משה מיום הכפורים עד שהוקם המשכן ולא יותר, שהרי בשבעה עשר בתמוז נשתברו הלוחות, ובשמונה עשר שרף את העגל ודן את החוטאים, ובתשעה עשר עלה, שנאמר (שמות לב ל) ויהי ממחרת ויאמר משה אל העם וגו', עשה שם ארבעים יום ובקש רחמים, שנאמר (דברים ט יח) ואתנפל לפני ה' וגו', ובראש חדש אלול נאמר לו (שמות לד ב) ועלית בבקר אל הר סיני, לקבל לוחות האחרונות, ועשה שם ארבעים יום, שנאמר בהם (דברים י י) ואנכי עמדתי בהר כימים הראשונים וגו', מה הראשונים ברצון אף האחרונים ברצון, אמור מעתה אמצעייהם היו בכעס. **בעשרה בתשרי נתרצה הקדוש ברוך הוא לישראל בשמחה ובלב שלם, ואמר לו למשה סלחת בדברך, ומסר לו לוחות אחרונות.** וירד והתחיל לצוותם על מלאכת המשכן ועשאוהו עד אחד בניסן, ומשהוקם לא נדבר עמו עוד אלא מאהל מועד:

• **עם, עמד מופיע 19 פעמים ב 35 פסוקים**

~ אחריות קולקטיבית ~

דברים פרק כא

(א) כי ימצא חלל באדמה אשר יקנוק אלהיך נתן לך לרשתה נפל בשדה לא נודע מי הכהו: (ב) ויצאו זקניך ושפטיך ומדדו אל הערים אשר סביבת החלל: (ג) והיה העיר הקרובה אל החלל ולקחו זקני העיר ההוא עגלת בקר אשר לא עבד בה אשר לא משכה בעל: (ד) והורדו זקני העיר ההוא את העגלה אל נחל איתן אשר לא יעבד בו ולא יזרע וזרעו וזרעו שם את העגלה בנחל: (ה) ונגשו הפהנים בני לוי כי גם בחר יקנוק אלהיך לשרתו ולברך בשם יקנוק ועל פיהם יהיה כל ריב וכל נגע: (ו) וכל זקני העיר ההוא הקרבים אל החלל ירחצו את ידיהם על העגלה הערופה בנחל: (ז) וענו ואמרו ידינו לא שפכה > **שפכו את הדם הזה ועינינו לא ראו:**

תלמוד בבלי מסכת סוטה דף לח עמוד ב

... וענו ואמרו ידינו לא שפכו את הדם הזה, **וכי על לבנו עלתה שזקני ב"ד שופכי דמים הם? אלא, לא בא לידנו ופטרנוהו ולא ראינוהו והנחנוהו, לא בא לידנו ופטרנוהו בלא מזונות, לא ראינוהו והנחנוהו בלא לוייה.**

(ח) **כפר לעמך ישראל אשר פדיית יקנוק ואל תתן דם נקי בקרב עמך ישראל ונכפר להם הדם:** (ט) ואתה תבער הדם הנקי מקרבך כי תעשה הישר בעיני יקנוק: ס

ריב"א דברים פרק כא

(ח) כפר לעמך ישראל. תימא כיון שאמרו ידינו לא שפכה מאי כפרה שייכא. וי"ל משום **דכל ישראל ערבים זה לזה.** ...

~ עונש קולקטיבי ~

במדבר פרק טז

(כ) וידבר יקנוק אל משה ואל אהרן לאמר: (כא) הַבְּדִלוּ מִתּוֹךְ הָעֵדָה הַזֹּאת וְאֶכְלָה אֹתָם כְּרָגַע: (כב) ויפלו על פניהם ויאמרו אל אלהי הרוחת לכל בשר **האיש אחד יחטא ועל כל העדה תקצף: פ** (כג) וידבר יקנוק אל משה לאמר: (כד) דבר אל העדה לאמר העלו מסביב **למשכן** קרח דתן ואבירם: (כה) ויקם משה וילך אל דתן ואבירם וילכו אחריו זקני ישראל: (כו) וידבר אל העדה לאמר סורו נא מעל אהלי האנשים הרשעים האלה ואל תגעו בכל אשר להם **פן תספו בכל חטאתם** [בעבור רוב חטאתם – אבן עזרא]: (כז) ויעלו מעל **משכן** קרח דתן ואבירם מסביב ודתן ואבירם יצאו נצבים פתח אהליהם ונשיהם ובניהם וטפם: ...

~ שכר קולקטיבי ~

דברים פרק יא, יג-כב

(יג) והיה אם שמע תשמעו אל מצותי אשר אנכי מצוה אתכם היום לאחבה את יקנוק אלהיכם ולעבדו בכל לבבכם ובכל נפשכם: (יד) ונתתי מטר ארצכם בעתו יורה ומלקוש ואספת דגניך ותירשף ויצהרד: (טו) ונתתי עשב בשדה בשדה ויאכלת ושבעת: (טז) השמר לך פן יפתה ללבבכם וסרתם ועבדתם אלהים אחרים והשתחיתם להם: (יז) **ותרה אף יקנוק בכם ועצר את השמים ולא יהיה מטר והאדמה לא תתן את יבולה ואבדתם מהרה מעל הארץ הטבה אשר יקנוק נתן לכם:** (יח) ושמתם את דברי אלה על לבבכם ועל נפשכם וקשרתם אתם לאות על ידכם והיו לטוטפת בין עיניכם: (יט) ולמדתם אתם את בניכם לדבר בם בשבתך בביתך ובליכתך בדרכך ובשכבך ובקומך: (כ) וכתבתם על מזוזות ביתך ובשעריך: (כא) למען יראו ימיכם וימי בניכם על האדמה אשר נשבע יקנוק לאבותיכם לתת להם כימי השמים על הארץ: ס

באין חזון יפרע עם ושמר תורה אשרהו: משלי פרק כט, יח